

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2017

breaking
gender
STEREOTYPES

σεμινάρια για νέους: έμφυλα στερεότυπα και η αντιμετώπισή τους

He Said-She Said Breaking Gender Stereotypes

Μάιος - Αύγουστος 2017

Διαρθρωμένος Διάλογος

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΝΕΩΝ ΜΕ ΦΟΡΕΙΣ ΧΑΡΑΞΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

του **Ινστιτούτου Ερευνών ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ**

σε συνεργασία με το **Κέντρο Ισότητας και Ιστορίας
του Φύλου**

στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος
ERASMUS PLUS

Erasmus+

περιεχόμενα

- Ειδική Έκδοση
Πρόγραμμα ERASMUS
PLUS: "He Said-She
Said! Stereotypical
Discourse: Breaking
Gender Stereotypes"
- Τι είναι τα στερεότυπα;
- Εισηγήσεις και
Προτάσεις

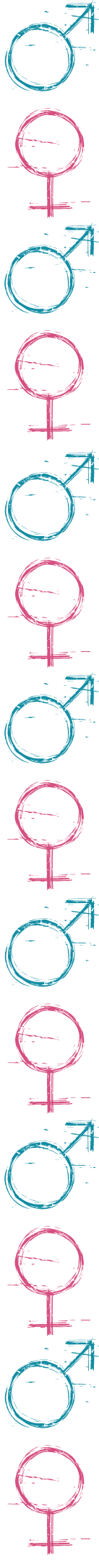
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γιάννος Κατσουρίδης
Κώστας Γουλιάμος
Κωστάκης
Κωνσταντίνου
Σωτηρούλα Γιασεμή

Ινστιτούτο Ερευνών ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Ανδρέα Παπακώστα
1, 1037 Καίμακλι,
Λευκωσία, Κύπρος
τηλ.22432111,
φαξ.22432112

www.inep.org.cy /
info@inep.org.cy

Στα πλαίσια του διαρθρωμένου διαλόγου του ευρωπαϊκού προγράμματος ERASMUS + στη Βασική Δράση 3, ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΝΕΩΝ ΜΕ ΦΟΡΕΙΣ ΧΑΡΑΞΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ, το Ινστιτούτο Ερευνών Προμηθείας σε συνεργασία με το Κέντρο Ισότητας και Ιστορίας του Φύλου υλοποίησε, μεταξύ Μαΐου και Αυγούστου 2017, σειρά συναντήσεων με κύριο στόχο τον εντοπισμό φαινομένων που δημιουργούν διακρίσεις στην κοινωνία, όπως τα στερεότυπα φύλου, καταγράφοντας τη ρίζα του προβλήματος και προτείνοντας τρόπους και πολιτικές για την αποτελεσματική εξάλειψη τέτοιων φαινομένων και την ενδυνάμωση των γυναικών έτσι ώστε να βελτιωθεί η συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και στην κοινωνική ζωή εν γένει.

Το έργο περιέλαβε έναν ανοιχτό διάλογο με νέους ηλικίας μεταξύ 18-30 ετών, εμπειρογνώμονες σε θέματα νεολαίας και υπεύθυνους χάραξης πολιτικής σε μια προσπάθεια σύνταξης και διατύπωσης θέσεων και απτών συστάσεων και προτάσεων για την προώθηση

των ιδανικών της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης των διακρίσεων.

Το πρόγραμμα αφορούσε τόσο νέες γυναίκες όσο και άνδρες, ώστε να εξασφαλιστεί η έκφραση διαφορετικών ιδεών και απόψεων της νέας γενιάς που θα συμβάλουν στην κατάρριψη των στερεοτύπων.

Το έργο υλοποιήθηκε σε 5 συναντήσεις κάτω από τις εξής θεματικές:

- (1) Θεωρητικό υπόβαθρο: Ανάλυση των μηχανισμών παραγωγής στερεοτύπων φύλου
- (2) Στερεότυπα φύλου στο χώρο εργασίας
- (3) Θρησκεία και δομή της οικογένειας
- (4) Στερεότυπα Φύλου στην Εκπαίδευση
- (5) Ο ρόλος και ο αντίκτυπος των ΜΜΕ στη διαμόρφωση των στερεοτύπων φύλου

Οι μέθοδοι εργασίας που χρησιμοποιήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος ήταν

«He Said-She Said! Stereotypical Discourse: Breaking Gender Stereotypes»

Μαΐος-Αύγουστος, 2017 - Πρόγραμμα ERASMUS PLUS
με θέμα τα έμφυλα στερεότυπα

ποικίλες και περιελάμβαναν σεμινάρια, διαλέξεις εμπειρογνομώνων, συζητήσεις με πολιτικούς, δημοσιογράφους και δημόσιους αξιωματούχους, παρουσιάσεις βίντεο και ταινιών μικρού μήκους, παρουσιάσεις βιβλίων, συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης, ομαδικά εργαστήρια και συναντήσεις αξιολόγησης και καλών πρακτικών. Όλες οι μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν αποτελούν συμμετοχικές μορφές δράσης των οποίων τα μεθοδολογικά εργαλεία αξιοποιήθηκαν από τους νέους συμμετέχοντες για να αναπτύξουν δημιουργικά δεξιότητες και τις ικανότητες

μάθησης. Αυτή η διαδικασία μάθησης συνέβαλε στην κοινωνική και προσωπική τους ανάπτυξη. Έλαβαν καθοδήγηση από ειδικούς και κατέληξαν στα συμπεράσματά τους μέσω της κριτικής αναλυτικής σκέψης.

Ο Πίνακας Στερεοτύπων για τα φύλα που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του έργου και οι συστάσεις που συντάχθηκαν στο τέλος αποτελούν μέρος της παρούσας έκδοσης και αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές ανάγκες της νεολαίας όπως έχουν διατυπωθεί στα πλαίσια των συναντήσεων.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ;

Ο όρος στερεότυπα, όπως χρησιμοποιείται σήμερα, εισήχθηκε από το συγγραφέα Walter Lippmann για να περιγράψει τις ιδέες και τις εικόνες, που είναι έτοιμες μέσα στο μυαλό μας, που δεν στηρίζονται στην εμπειρία μας αλλά σε μια εκ των προτέρων διαμορφωμένη αντίληψη, η οποία τελικά παρεμποδίζει τη λειτουργία της κρίσης. Με άλλα λόγια, τα κοινωνικά στερεότυπα είναι σχήματα, αντιλήψεις και εικόνες που έχουν εμπεδωθεί και χρησιμοποιούνται για να κρίνουν ή να αξιολογήσουν κάτι, σύμφωνα με μια προκαθορισμένη οπτική. Ένα παράδειγμα στερεοτύπου μπορεί να είναι: “οι γυναίκες είναι κακοί οδηγοί”. Εφόσον υπάρχει η προκαθορισμένη αυτή πεποίθηση, όταν μια γυναίκα κάνει λάθος στο δρόμο, αυτό εκλαμβάνεται ως επιβεβαίωση του στερεοτύπου. Όταν, όμως, κάνει το ίδιο λάθος ένας άντρας, αυτό δεν εκλαμβάνεται ως λάθος ολόκληρης της κατηγορίας “άντρες” αλλά ως λάθος ενός μεμονωμένου ατόμου που τυχαίνει να ανήκει στη συγκεκριμένη κατηγορία. Με τον ίδιο τρόπο, η συμπεριφορά μιας μετανάστριας ή ενός μετανάστη μπορεί να εκληφθεί από κάποιαν ή κάποιον ως επιβεβαίωση της ορθότητας των ρατσιστικών τους πεποιθήσεων, ενώ η ίδια συμπεριφορά ενός γηγενούς ατόμου να εκληφθεί ως τυχαία ή μεμονωμένη συμπεριφορά. Αυτή η διαδικασία οδηγεί σε προκατειλημμένη στάση απέναντι σε άτομα και καταστάσεις, καθώς και σε φαινόμενα όπως ο ρατσισμός και ο σεξισμός.

ΓΙΑΤΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ;

Σε ψυχολογικό επίπεδο, τα στερεότυπα προέρχονται από τη δημιουργία ή την αποδοχή γενικεύσεων και υπεραπλουστευτικών σχημάτων. Στηρίζονται στην άγνοια και την ημιμάθεια, καθώς και στην εύκολη λύση που προσφέρουν οι γενικεύσεις, σε αντίθεση με τη δυσκολία που συνοδεύει την προσπάθεια κατανόησης μιας περίπλοκης πραγματικότητας. Σε κοινωνικό επίπεδο, πολλά στερεότυπα αναπαράγονται, είτε από ομάδες πληθυσμού και θεσμούς που τα χρησιμοποιούν για να δικαιολογήσουν την εξουσία ή τη θέση τους, είτε από τα κράτη για να δικαιολογήσουν επιθετική συμπεριφορά προς άλλα κράτη, είτε από τις διαφημίσεις για να πωλήσουν ένα προϊόν και άλλα.

ΤΑ ΕΜΦΥΛΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ.

Μια ομάδα στερεοτύπων που είναι ιδιαίτερα δημοφιλή και ανθεκτικά στο χρόνο, είναι τα στερεότυπα που αφορούν τις γυναίκες και τους άντρες. Σε κοινωνικό επίπεδο, τα έμφυλα στερεότυπα στηρίζονται στην πατριαρχική δομή της κοινωνίας μας και στις παραδοσιακές σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα φύλα. Τα έμφυλα στερεότυπα μπορεί να αναπαράγονται είτε από άντρες για να δικαιολογήσουν κάποια προνόμια ή συμπεριφορές τους, είτε από τις ίδιες τις γυναίκες για να δικαιολογήσουν δικές τους συμπεριφορές ή ρόλους που οι ίδιες αποδέχονται. Τα έμφυλα στερεότυπα μπορεί να αναπαράγονται για λόγους προπαγάνδας, ή για να αυξηθούν οι πωλήσεις ενός προϊόντος, τα νούμερα μιας εκπομπής, μιας ταινίας ή ενός τραγουδιού. Όπως και άλλα στερεότυπα, τα έμφυλα στερεότυπα παράγονται και αναπαράγονται από διάφορους θεσμούς (πολιτική, θρησκεία, οικογένεια, εκπαίδευση, ΜΜΕ) και είναι ορατά σε πολλά επίπεδα (άνισος καταμερισμός στη φροντίδα της οικογένειας και του νοικοκυριού, ενδυμασία, παιδικά παιχνίδια, επαγγελματικός προσανατολισμός, χώρος εργασίας). Για παράδειγμα, τα έμφυλα στερεότυπα είναι καθοριστικά για την άνιση μεταχείριση των γυναικών στην αγορά εργασίας. Η υποτιθέμενη “αδυναμία” ή η υποτιθέμενη μη ικανότητα των γυναικών σε σχέση με τα επαγγέλματα που είναι παραδοσιακά ανδροκρατούμενα, οδηγεί στην υποτίμηση των δυνατοτήτων τους εντός των συγκεκριμένων επαγγελματίων, ενώ η αντίληψη ότι η εργασία των γυναικών είναι λιγότερο σημαντική ή δύσκολη οδηγεί στην υποτίμηση των αμοιβών στα επαγγέλματα όπου συγκεντρώνονται

οι γυναίκες. Το στερεότυπο ότι οι γυναίκες δεν ενδιαφέρονται για την καριέρα τους όσο οι άντρες, ή ότι το εισόδημα των γυναικών είναι απλώς υποστηρικτικό του αντρικού εισοδήματος, λειτουργεί ως δικαιολογία για την άνιση αμοιβή των γυναικών και την αντιμετώπισή τους ως φθινό εργατικό δυναμικό.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΦΥΛΟ

Για την κατανόηση των έμφυλων στερεοτύπων είναι σημαντική η διάκριση βιολογικού και κοινωνικού φύλου. Το βιολογικό φύλο (sex) αναφέρεται στη διαφορετική ανατομία ή τις βιολογικές διαφορές ανάμεσα σε ένα άτομο που γεννιέται κορίτσι και σε ένα που γεννιέται αγόρι. Αντίθετα, το κοινωνικό φύλο (gender) αναφέρεται στις κοινωνικές αντιλήψεις και τις προσδοκίες που συνδέονται με το φύλο, δηλαδή αναφέρεται στα χαρακτηριστικά και τους ρόλους, στις προσδοκίες, στη στάση και τις αξίες που συνδέονται με το κάθε φύλο.

Erasmus+

Ενώ το βιολογικό φύλο αλλάζει μόνο με χειρουργική επέμβαση, το κοινωνικό φύλο αλλάζει ανάλογα με την κοινωνία, την εποχή, την παράδοση, τη θρησκεία και άλλα. Αυτό εννοούμε όταν λέμε ότι το κοινωνικό φύλο είναι μια κοινωνική κατασκευή.

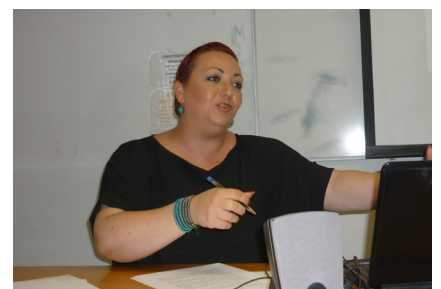
ΦΥΣΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΦΥΛΟΥ

Συχνά τα έμφυλα στερεότυπα αντιμετωπίζονται ως “φυσικά”, ως δηλαδή να πηγάζουν από μια αναλλοίωτη “φύση” των ανθρώπων, η οποία υποτίθεται ότι καθορίζει όλες τις συμπεριφορές που αποδίδονται στερεοτυπικά στις γυναίκες και τους άντρες. Για παράδειγμα, το γεγονός ότι η γυναίκα γεννά και θηλάζει χρησιμοποιείται ως απόδειξη ότι εκείνη οφείλει να φροντίζει τα παιδιά περισσότερο από τους άντρες, να διεκπεραιώνει τις οικιακές εργασίες και άλλα. Η μετάθεση των κοινωνικών στερεοτύπων στη “φύση” ονομάζεται φυσικοποίηση των στερεοτύπων ή της ανισότητας.

ΡΟΖ VS ΜΠΛΕ

Ενδεικτικό παράδειγμα κοινωνικής κατασκευής ενός στερεοτύπου είναι η χρήση του ροζ και του μπλε χρώματος. Μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα, τα παιδιά στην Ευρώπη, αγόρια και κορίτσια, ήταν ντυμένα στα λευκά. Στις πρώτες δεκαετίες του ίδιου αιώνα τα λευκά άρχισαν να αντικαθίστανται με χρωματιστά, ωστόσο, με ροζ έντυναν τα αγόρια και με μπλε τα κορίτσια. Διεθνή γυναικεία περιοδικά της δεκαετίας του 1940 προέτρεπαν τους γονείς να ντύνουν στο ροζ τα αγόρια επειδή ήταν ένα έντονο χρώμα που θεωρούνταν αρρενωπό, ενώ τα κορίτσια στο γαλάζιο που θεωρούνταν πιο ήπιο

και ντελικάτο. Αργότερα, άρχισε να επικρατεί η αντίστροφη μόδα, ενώ μόνο μετά το 1980 άρχισε να κυριαρχεί ο κατακερματισμός των βρεφικών ειδών και των παιδικών παιχνιδιών σε αποκλειστικά ροζ για τα κορίτσια και μπλε για τα αγόρια, κάτι που συνδέεται με μεγαλύτερα κέρδη για το εμπόριο παιδικών προϊόντων. Οι γονείς δύσκολα θα δώσουν ένα παιχνίδι της κόρης τους που θεωρείται κοριτσιόστικο στον αδερφό της, αλλά, αντίθετα, θα του αγοράσουν εντελώς καινούργια ρούχα, αντικείμενα και παιχνίδια. Ο μηχανισμός αυτός ξεκινά προτού ακόμα γεννηθεί ένα παιδί. Από τη στιγμή που οι γονείς ενημερώθηκαν για το φύλο του εμβρύου, τότε το παιδί περιτριγυρίζεται από τα “κατάλληλα” για το φύλο του ρούχα, χρώματα, παιχνίδια, παραμύθια.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι εισηγήσεις και προτάσεις που προέκυψαν από τη σειρά συναντήσεων νέων παρατίθενται συνοπτικά πιο κάτω:

Η καλλιέργεια κριτικής σκέψης, η μελέτη και η ενημέρωση για την ύπαρξη των στερεοτύπων και των μηχανισμών που τα δημιουργούν και τα αναπαράγουν, μπορούν να εμποδίσουν την άκριτη αποδοχή τους και να βοηθήσουν στην αποδόμηση και την αμφισβήτηση τους. Για να γίνει όμως αυτό δεν αρκούν οι ειδικές ενημερωτικές δράσεις και εκστρατείες ενάντια στην παραγωγή των στερεοτύπων. Είναι σημαντικό να χτυπηθεί η ίδια η αναπαραγωγή τους μέσα από σημαντικούς κοινωνικούς θεσμούς, όπως η εκπαίδευση, τα ΜΜΕ, η οικονομία, η πολιτική και άλλα. Κάποιες εισηγήσεις που προήλθαν από τη σειρά σεμιναρίων της ομάδας νέων, η οποία οδήγησε στη διαμόρφωση αυτής της έκδοσης, είναι:

- Ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου για την αποφυγή της αναπαραγωγής έμφυλων στερεοτύπων στην εκπαίδευση, όπως:
 - Συστηματική επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε σχέση με τα έμφυλα στερεότυπα.
 - Επαναπροσδιορισμός του σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού με στόχο την κατάργηση του έμφυλου διαχωρισμού των επαγγελματιών.
 - Δημιουργία ειδικών επιτροπών για σχετικό έλεγχο των σχολικών εγχειριδίων και των σχολικών εορτών.
 - Ένταξη ειδικά διαμορφωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων από την προδημοτική ηλικία, σχετικών με τη σεξουαλική αγωγή.
 - Αξιοποίηση ιστορικών γεγονότων μέσω επετείων/διδασκαλίας για την παρουσίαση των επιτευγμάτων του γυναικείου κινήματος και των

γυναικών ευρύτερα και κατάδειξη της ιστορικότητας των έμφυλων σχέσεων.

- Κατάργηση των ξεχωριστών ροζ τμημάτων για τα κορίτσια και των μπλε τμημάτων για τα αγόρια στα καταστήματα παιχνιδιών, καθώς και των παιχνιδιών που απευθύνονται σε ένα μόνο φύλο στη βάση των παραδοσιακών στερεοτύπων. Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά.
- Απαγόρευση της προβολής διαφημίσεων που περιέχουν καθαρά στερεοτυπικά, σεξιστικά ή ομοφοβικά μηνύματα.
- Ενίσχυση μηχανισμών ελέγχου για την αποφυγή αναπαραγωγής έμφυλων στερεοτύπων στα Μ.Μ.Ε., για παράδειγμα στις ειδήσεις ή τις ψυχαγωγικές εκπομπές που παρουσιάζουν στερεοτυπικά το ρόλο των φύλων στην οικογένεια, την κοινωνία και την πολιτική.
- Έμπρακτη αναγνώριση από την πολιτεία και στήριξη των πολλαπλών μορφών οικογένειας, όπως οι μονογονεϊκές οικογένειες και τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια.
- Η ενθάρρυνση της συμμετοχής των γυναικών στην πολιτική ζωή μπορεί να χτυπήσει το στερεότυπο ότι οι γυναίκες είναι λιγότερο κατάλληλες για ηγετικές θέσεις. Τα κόμματα και τα οργανωμένα σύνολα να δημιουργήσουν φιλικές δομές προς τις γυναίκες και να εφαρμόζουν καλές πρακτικές για την ισότιμη συμμετοχή των φύλων στις γραμμές τους.

breaking
gender
STEREOTYPES

Διοργανωτής:

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΡΕΥΝΩΝ
ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

σε συνεργασία με το

ΚΕΝΤΡΟ
ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ
ΦΥΛΟΥ

καταπολεμώντας
τα έμφυλα
στερεότυπα

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΝΕΩΝ
με φορείς χάραξης πολιτικής
στον τομέα της Νεολαίας

Erasmus+

